

Verslag 51^e Partijcongres van de ChristenUnie

Zaterdag 23 november 2024 in Barneveld

1. Opening door Ankie van Tatenhove (voorzitter Landelijk Bestuur)

Ankie heet iedereen welkom. Er is vandaag ook een marktplein en een receptie. Er zijn 380 leden aanwezig en er zijn ook mensen die thuis mee kijken. Gasten vandaag zijn Paul van Gent en Myrna van de Laar van de Partij voor de Dieren en dominee en mevrouw Egas van de SGP. Afwezig is Anja Haga, zij heeft na een fantastische campagne helaas geen zetel in het Europees Parlement, maar zij is nu waarnemend burgemeester en mag vandaag Sinterklaas verwelkomen. In deze locatie wordt alles hier gedaan door vrijwilligers. Een bijzondere groep vrijwilligers is ons gebedsteam en die zitten in een aparte zaal. Henk-Jan Kruit, gebedscoördinator, komt op het podium vertelt dat er elke zaterdagochtend tussen 9 en 10 een online gebedsuur is. Deze groep, waaraan u mee kunt doen, draagt alle politici en medewerkers op aan God. Hij opent met gebed.

Ankie: We zijn een partij die volgend jaar 25 jaar bestaat, we zijn actief op heel veel plekken in het land en we voelen ons met elkaar verbonden. De vraag komt op: zijn we nog dezelfde partij dan 25 jaar geleden? Sommigen mensen zeggen: Jullie schuiven op, of er mist iets. Wat drijft en verbindt ons? We hebben daarom een nieuwe partijvisie gepresenteerd: Hoop voor een ongenadige tijd. Hoop is een term die bij ons past, en die we in de Bijbel ook tegenkomen. Wat we nodig hebben is hoop, als licht in de duisternis, een belofte, een anker in zee. In Genesis 50 staat dat de familie van Jacob in het land Gosen woont. Jozef zegt op zijn sterfbed profetisch: God zal jullie uit dit land halen en brengen naar het land wat jullie is beloofd. Hij wil dat ze zijn lichaam meenemen als die tijd aanbreekt. Al die tijd staan zijn botten daar, en ze werden meegedragen in de lange jaren door de woestijn, elke dag als teken van hoop. Jesaja zegt: Het volk dat in duisternis rondloopt ziet een helder licht. Een Kind is ons geboren en de heerschappij rust op Zijn schouders. Die hoop mag in ons een heilig vuur aanwakkeren, om vrede te zoeken en recht te doen, daar waar wij ons inzetten voor de samenleving. We weten van Gods belofte, dat Hij de wereld draagt, ook als het guur is. We mogen niet weggijken van onrecht, in eigen land en over de grenzen. We benoemen het kwaad en stellen er hoop tegenover. Recht doen aan weduwe, wees en vreemdeling. Onze partijvisie heeft de schurende titel Hoop voor een ongenadige tijd. God houdt van ons, Hij zoekt ons op zoals Hij eens zei: Adam waar ben je? God kwam onder ons en blijft bij ons. Laat dat een vuur aanwakkeren dat nooit meer dooft.

Nagekomen: Door technische problemen kon tijdens het congres niet worden gestemd. Alle leden die zich voor dit congres hadden aangemeld mochten in de week na het congres thuis stemmen. Er zijn tijdens het congres wel enkele stemmingen gedaan; die moesten opnieuw want het stemgewicht van afdelingen werd niet goed meegenomen. In dit verslag worden de stemmingsuitslagen vermeld die in de week na het congres vanuit huis zijn gedaan. Het quorum van 250 stemmers werd bereikt. De stemming ging in 2 rondes, zodat amendementen op voorstellen werden behandeld voor er een finale stemming over een voorstel was.

2. Speech Perspectief

Jerke Setz (voorzitter): Eén van onze leden zei dat politiek vroeger rustig praten over problemen was, maar nu is er spanning alom. Door wat er in Den Haag gebeurt splijten vriendschappen. Wat voor voorbeeld is dat voor mijn generatie? Wie laat zien hoe je moet bouwen en niet afbreken? Ik heb wel een voorbeeld: Arie Huisman. Zijn naam stond op een

bankje in het Asserbos. Hij heeft 50 jaar lang de vogelkastjes in het bos onderhouden. Tijdens allerlei crises in de wereld zorgde hij voor de nestkastjes. De politiek ziet alles zwart-wit, er wordt meer getwitterd dan gesproken. Arie deed kleine daden van liefde. Dat is hoop. Hoop is de vaste overtuiging dat het zin heeft wat we doen, ongeacht de uitkomst. Jullie zijn ook bezig kastjes te onderhouden, trouwe afdelingsbesturen, raadsleden die weten welke projecten aandacht nodig hebben, fractie-ondersteuners die steun en toeverlaat zijn in alle stilte. Het werk van Arie wordt voortgezet door zijn zoon en kleinzoon. Augustinus zei: Alleen wiens eigen hart in brand staat kan een vuur in een ander ontsteken. Zo heeft Arie het gedaan. Trouw blijven aan wat goed is kweekt hoop, hoop die doorgaat. Het is onmisbaar voor ons land. De hoop heeft doorlopend handen en voeten nodig. Dus de oproep aan u is: neem jongeren in uw afdeling mee, zet jongeren op de lijst. En maak ze lid van Perspectief. Kortom, deel uw passie zodat uw werk straks wordt voortgezet.

3. **Ledenvergadering en stemmingen**

Harmke Vlieg (vicevoorzitter Landelijk Bestuur) komt op het podium en leidt dit deel van de vergadering (ALV). Een afgevaardigde van een afdeling stemt namens de afdeling en heeft 1 stem per 75 leden. Er zijn dus meer stemmen dan hier mensen zijn. Jorik Groenendijk, Rieke Elsenbroek en Laurens Wijmenga vormen de stemcommissie. Het verslag van het vorige congres is goedgekeurd (er waren geen aanmerkingen).

a. **Gewijzigde giftenreglement**

Ingediend voorstel: In verband met de uitvoering van wet- en regelgeving in het kader van de Wet Financiering Politieke Partijen (WFPP) is er een giftenreglement opgesteld waarmee duidelijkheid wordt gegeven over de wijze waarop de partij met de publicatie en ontvangst van giften om gaat. In het reglement wordt op basis van de wetgeving en de uitleg hiervan gesproken over bijdragen in plaats van giften. De belangrijkste aanpassingen die nu voorliggen hebben betrekking op de volgende onderdelen: Artikel 3: lid 3, 4 en 5 vanwege bijdragen van rechtspersonen en bijdragen in natura. Artikel 5: nieuw artikel in verband met niet Nederlandse gevers. Artikel 6 en 7 en algemene toelichting: cumulatie van bijdragen aan geledingen door gevers. Bij alle aanpassingen gaat het om de wijze van registratie van ontvangen bijdragen en wanneer hiervan sprake is. Door het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties wordt gewerkt aan een nieuwe wet politieke partijen. In deze wet wordt – naast diverse andere regelgeving - een nieuw kader geschetst voor het beheer van de bijdragen voor landelijke én lokale partijen. De wet heeft extra gevolgen voor het beheer van bijdragen op landelijk en lokaal niveau. Totdat deze wet van kracht is, gelden de bedragen in de WFPP.

Stemming:

Voor: 390

Tegen: 6

Onthouding: 10

Het voorstel is aangenomen.

b. **Vaststelling jaarverslagen**

Het Landelijk Bestuur legt de jaarverslagen van de ChristenUnie en de stichting FICDD voor aan het congres. Er hebben zich geen sprekers gemeld.

Jaarrekening 2023 ChristenUnie

Stemming:

Voor: 396

Tegen: 0

Onthouding: 10

Jaarrekening 2023 FICDD:

Stemming:

Voor: 393

Tegen: 0

Onthouding: 13

De beide jaarverslagen zijn vastgesteld.

c. Tarieven contributie en contributiereglement

Het Landelijk Bestuur vraagt de leden in te stemmen met de gewijzigde contributieregeling, inclusief de aanpassing van de contributietarieven. Het gewijzigde reglement treedt, indien aangenomen, in werking vanaf 1 januari 2025.

De tarieven zijn in 2021 voor het laatst door het partijcongres vastgesteld. Met de hieronder voorgestelde wijziging dekken we de stijging van personeels- en overige kosten waar we mee te maken hebben en houden we toch de kwaliteit van onze dienstverlening hoog. Met deze wijziging betalen hoofdleiden met ingang van 1 januari 2025 de volgende tarieven: • Laag: € 6 per maand / € 72 per jaar • Midden: € 9 per maand / € 108 per jaar • Hoog: € 12 per maand / € 144 per jaar De benaming van de tarieven wordt eveneens aangepast: • Laag wordt Standaard A (basistarief) • Midden wordt Standaard B (vrijwillig keuzetarief) • Hoog wordt Standaard C (vrijwillig keuzetarief). Er wordt een extra contributietarief ingesteld voor leden die meer willen afdragen dan de huidige tarieven. Dit vrijwillige keuzetarief is: • Standaard D: € 288 per jaar / € 24 per maand. In onze communicatie naar buiten zullen we geen letters gebruiken, enkel de verschillende tarieven. De tarieven voor het gezinslidmaatschap, reductielidmaatschap en combilidmaatschap (ChristenUniedeel) worden niet verhoogd, om lidmaatschap van de partij toegankelijk te houden. Deze tarieven blijven €30 per jaar / €2,50 per maand. Verder legt het LB een gewijzigd contributiereglement voor.

Er is een inspreker, Simon de Ridder: Namens de afdeling Rheden, we zullen hier vóór stemmen, maar we vinden het jammer dat de afdracht aan de afdeling niet gelijk mee is getrokken in dezelfde percentages als de contributie als geheel. Dit met het oog op de gemeenteraadsverkiezingen in 2026. Er is ook wat wensdenken wat betreft hogere inkomsten voor de lokale afdelingen waar ook de wet voor politieke partijen wordt genoemd die nog niet eens bij de Tweede Kamer ligt. We hebben zorgen en we vragen dat het partijbureau maximale ondersteuning aan lokale afdelingen zal geven voor GR2026.

Wieger Kastelein, penningmeester van het LB: We doen dit vanwege de inflatie, we bouwen een extra toptarief in, maar het laagste blijft toegankelijk. Je hebt gelijk, de afdracht naar de afdelingen gaat niet percentueel mee, maar we hopen dat door het invoeren van het toptarief de afdelingen er wel wat van gaan merken. We blijven de situatie monitoren en we houden jullie oproep in gedachten.

Stemming:

Voor: 362

Tegen: 28

Onthouding: 16

Het voorstel is aangenomen.

d. Gewijzigd reglement kandidaatstelling

November 2022 is een commissie in het leven geroepen ter evaluatie van het reglement Kandidaatstelling en Verkiezingen. Deze evaluatie is toegezegd aan het congres 21 mei 2022 naar aanleiding van amenderingen op de concept kandidatenlijst TK2021. Zij hebben een gewijzigd reglement kandidaatstelling geschreven en leggen dit voor aan het congres. Ook hebben zij een concept opdracht aan een selectiecommissie geschreven.

Er zijn 3 amendementen ingediend. We behandelen eerst de amendementen hierbij.

Amendement 5.1: de meerderheid beslist. Ingediend door een ledencollectief.

In het voorstel kandidaatstellingsprocedure wordt voorgesteld dat 2/3 van de leden tijdens een congres voor een behandeling van een amendement voor wijziging van de kandidatenlijst moeten stemmen. Dit amendement vraagt om een gewone meerderheid. En stelt voor toe te voegen: een amendement om een kandidaat *op een hogere plek op de kandidatenlijst te zetten* wordt niet in behandeling genomen indien deze kandidaat die het betreft schriftelijk heeft aangegeven dat niet te willen. Preadvies Landelijk Bestuur is ontraden. Antrude Oudman namens de indieners: Ons punt is de 2/3 meerderheid. Het Landelijk Bestuur zegt dat dit gebruikelijk is bij personele wijzigingen (in andere verenigingen). Binnen de ChristenUnie is een 2/3 meerderheid alleen nodig bij statutenwijziging en de beginselverklaring. Waarom nu ook? Kees Smits, inspreker: Bestaat democratie nog? Waarom 2/3, waarom niet ¾ dan is een wijziging helemaal niet mogelijk. Stieneke van der Graaf moest lager op de lijst, en we verloren bij de verkiezingen. Bewaak de democratie in onze partij. Ankie: Het vaststellen van een kandidatenlijst is een precair proces. De selectiecommissie doet dat heel zorgvuldig en kijkt naar een goede samenstelling van het team. Sommige dingen weet je als gewoon lid niet omdat het vertrouwelijk is. Om door al dit werk met een meerderheid zo een streep te zetten, dat willen we niet en staat haaks op de zorgvuldigheid waarmee de selectiecommissie handelt. Antrude: De hamvraag is of deze stemming net zo zwaar moet zijn als bij statutenwijziging en beginselverklaring.

Stemming:

Voor: 153

Tegen: 201

Onthouding: 52

Het amendement is verworpen.

Amendement 5.2: Er is een tijd voor alle dingen, maar er is niet voor alle dingen tijd.

Ingediend door een ledencollectief. Amendement op het voorstel kandidaatstellingsprocedure. Het voorstel is om af te wijken van de genoemde termijnen bij vervroegde verkiezingen. Preadvies Landelijk Bestuur: Overnemen. Indiener is Antrude Oudman: Wij willen dat als er een verkiezing met spoed moet, alle stappen wel worden doorlopen. Ankie: Dat is een explicitering van de hardheidsclausule, dus het lijkt ons prima.

Stemming:

Voor: 318

Tegen: 55

Onthouding: 33

Het amendement is aangenomen.

Amendement 5.3 Beter goed gejat dan slecht bedacht. Ingediend door een ledencollectief. Dit amendement gaat over het voorstel kandidaatstellingsprocedure. Voorstel: Uiterlijk vijf maanden voorafgaande aan de dag van de verkiezingen, legt de selectiecommissie een advies over de kandidatenlijst voor aan het bestuur, nadat zij de leden de mogelijkheid heeft geboden om op de conceptkandidatenlijst te reageren in een digitale raadpleging. Preadvies Landelijk Bestuur: Ontraden. Antrude Oudman: Bij de bespreking van de positie van Stieneke van der Graaf hadden leden hun zienswijze eerder kunnen laten weten. Ankie: De

selectiecommissie doet hun werk zorgvuldig en vertrouwelijk, dus wij willen het werk vooral aan de selectiecommissie laten en hun voorstel voorleggen aan de leden. Antrude: Het is een noodklep. Je hoeft er niks mee te doen, maar als er onvrede leeft dan vang je dat eerder af voordat het op een congres tot commotie komt.

Stemming:

Voor: 93

Tegen: 270

Onthouding: 43

Het amendement is verworpen.

Finale stemming Gewijzigd reglement kandidaatstelling

Stemming over gewijzigd reglement kandidaatstelling inclusief amendement 5.2:

Voor: 325

Tegen: 56

Onthouding: 29

Het voorstel is aangenomen.

e. Voorstel statutenwijziging

Het Landelijk Bestuur vraagt de leden in te stemmen met de volgende voorstellen. 1. Invoegen artikelen onder H4 Landelijk Bestuur: de onderdelen tegenstrijdig belang van bestuurders en regeling belet en ontstentenis van bestuurders worden vanwege de Wet Bestuur en Toezicht Rechtspersonen (WBTR) ingevoegd (artikel 13 en 14). 2. Wijzigen van artikel 8: Opnemen van mogelijkheid voor schorsing lidmaatschap gedurende de behandeling van een klacht op advies van de klachtencommissie. 3. Wijziging van artikel 18 lid 1c: Aanpassen drempel voor aanvragen buitengewoon congres. 4. Aanpassen van de artikelnummering waar noodzakelijk vanwege bovengenoemde aanpassingen.

Er zijn 2 amendementen ingediend. We behandelen eerst de amendementen hierbij.

Amendement 6.1: Goede ideeën mogen worden vastgelegd. Ingediend door een ledencollectief. Hoort bij het voorstel Statutenwijziging, het punt aanpassen drempel aanvragen voor buitengewoon congres uitbreiden met de introductie van een drempel voor het aanvragen van ledenbijeenkomsten. Het Bestuur wil de drempel voor het aanvragen van een buitengewoon congres veranderen van 250 leden naar 5% van de leden en (als richtlijn) 1% voor ledenbijeenkomsten. Het amendement vraagt ook de drempel voor ledenbijeenkomsten statutair vast te leggen.

Preadvies Landelijk Bestuur: ontraden. Ledenbijeenkomsten hoeven niet de status van een congres te krijgen. Antrude Oudman: Er is een voorstel om de norm te verhogen naar 5% van de leden voor een buitengewoon congres, en in de toelichting staat 1% voor een ledenbijeenkomst. Waarom leg je dat niet statutair vast? Ankie: Het congres is het moment waarop we met alle leden bij elkaar komen, ook voor een ledenvergadering zoals we nu doen. Voor gewone gesprekken en debatten hebben we andere bijeenkomsten. Daar hebben we geen percentages voor nodig, daar willen we geen drempels voor opwerpen. Antrude: Die 1% wordt door het LB zelf voorgesteld. Als het onderdeel is van de toelichting, waarom dan niet van het voorstel en wordt het vastgelegd in de statuten.

Stemming:

Voor: 133

Tegen: 234

Onthouding: 39

Het amendement is verworpen.

Amendement 6.2: Statutenwijziging. Ingediend door een ledencollectief. Wijzigen van 5% van de leden in 500 leden. Preadvies Landelijk Bestuur: Ontraden.

Indiener: Antonie Fountain: Ik vind het nadelig dat we niet meteen na de bespreking kunnen stemmen. Verder: Een bijzonder congres is een paardenmiddel, en daarom is het maar 1x voorgekomen in onze partij. Dat was dan ook omdat er werd voorgesteld gezinshereniging te bemoeilijken. Nu zoekt de partij een manier om de noodrem onklaar te maken. Op basis van een argument dat het over financiën gaat, of dat er te pas en te onpas naar dit middel wordt gegrepen. Ik wil niet dat de noodrem wordt gesaboteerd. Ankie: Dat doen we niet, we hebben statuten waarin staat dat een congres kan worden ingezet als het partijbreed leeft, maar een ledenavond kan ook worden ingezet. Een zwaar middel als een congres moet niet zomaar worden gebruikt. Toen de statuten werden geschreven kostte het echt nog moeite om 250 handtekeningen te zoeken, nu met sociale media is dat makkelijker. Daarom past het dat een ander criterium moet gelden om een congres bijeen te roepen. Het onderlinge gesprek middels ledenavonden zet ook meer zoden aan de dijk. En daarna kan op een regulier congres alsnog gesproken worden over een onderwerp. Antonie: Die 250 handtekeningen kwamen niet snel bij elkaar door sociale media, maar vanwege de ernst van het onderwerp. Dus leden, zet de noodrem niet op non-actief.

Stemming:

Voor: 153

Tegen: 218

Onthouding: 35

Het amendement is verworpen.

Finale stemming Voorstel statutenwijziging

Stemming:

Voor: 275

Tegen: 114

Onthouding: 21

Het voorstel is aangenomen.

f. Geschillencommissie

Het Landelijk Bestuur vraagt de leden in te stemmen met de voordracht van de volgende

leden: 1. Het benoemen van mr. Lineke Blijdorp als voorzitter van de Geschillencommissie.

2. Het benoemen van Matthijs de Snoo als plaatsvervangend lid van de Geschillencommissie.

We bedanken de huidige voorzitter van de geschillencommissie, Dick van Vliet.

Stemming over Lineke Blijdorp:

Voor: 398

Tegen: 2

Onthouding: 6

De benoeming is goedgekeurd.

Stemming over Matthijs de Snoo:

Voor: 397

Tegen: 1

Onthouding: 8

De benoeming is goedgekeurd.

g. Nieuwe leden Landelijk Bestuur

Het Landelijk Bestuur heeft de door een commissie geadviseerde voordracht van Reina Dijksterhuis, Johanna Koffeman-Kramer en Gert Jan Freeke als algemeen bestuurslid overgenomen en legt dit voorstel voor aan het congres. Karolien Pouwels was voorzitter van de selectiecommissie hiervoor en de commissie wordt bedankt. In de commissie zaten verder Carlijn Niesink, Bert Tijhof, Ankie van Tatenhove, Mart Keuning en Ron de Rover. Ankie: We nemen ook afscheid van drie bestuursleden, dat zijn Harmke Vlieg, Hanneke Palm en Leon Meijer (niet aanwezig).

Stemming over Reina Dijksterhuis

Voor: 395

Tegen: 2

Onthouding: 9

Stemming over Johanna Koffeman-Kramer

Voor: 397

Tegen: 4

Onthouding: 5

Stemming over Gert Jan Freeke

Voor: 393

Tegen: 4

Onthouding: 9

De benoemingen zijn goedgekeurd.

h. Moties

Motie 1: (A)sociale media. Ingediend door Perspectief. De motie verzoekt het Landelijk Bestuur: "- zich te bezinnen op de rol en aanwezigheid van de ChristenUnie op sociale media platforms (bijvoorbeeld maar niet gelimiteerd tot X, Facebook, Instagram, Threads, Youtube, TikTok) en de verhouding tot de standpunten over techplatforms in het verkiezingsprogramma 2023-2027 en het Europese verkiezingsprogramma 2024-2029; - naar aanleiding van deze bezinning een beslisnota voor activiteit van de partij op bestaande sociale media platforms te ontwikkelen, die ook kan dienen als afweging om platforms die in de toekomst opkomen wel of niet te betreden en deze bevindingen en beslisnota het eerstvolgende partijcongres terug te koppelen aan het congres."

Preadvies Landelijk Bestuur: Ontraden.

Indiener Judith Koop namens Perspectief: Deze motie gaat over consequent zijn in onze standpunten en de inzet van sociale media platforms. Perspectief verliet X en de ChristenUnie blijft wel op X en gebruikt TikTok niet. Deze motie wil dat daar één lijn in komt. Ankie: Het gebruik van sociale media is aan verandering onderhevig, er komen steeds nieuwe of er veranderen dingen, wij willen aan elke geleding overlaten op welk platform ze opereren. Het congres moet daar niet partijbreed iets over zeggen. Judith: Ja, elke geleding moet dat zelf beslissen, maar geef ze handvatten via een beslisnota.

Stemming:

Voor: 163

Tegen: 213

Onthouding: 34

De motie is verworpen.

Motie 2: CU terug in EU. Ingediend door een ledencollectief.

De motie verzoekt het Landelijk Bestuur: "om voor 1 juni 2025 een plan te maken hoe de partij de komende jaren, richting de Europese verkiezingen in 2029, aangehaakt kan blijven

op het werk in het Europees Parlement en hier zichtbaar in is, en daarbij aandacht heeft voor middelen en menskracht.”

Preadvies Landelijk Bestuur: Overnemen.

Indiener: Alwin Kuup: Bij de EU-verkiezingen hebben we onze zetel verloren, dat moet over 5 jaar anders. We vragen het LB met een plan daarvoor te komen. Er zijn nu geen mensen in Brussel die dat volgen, het contact met ECPM onderhouden, kritisch de EVP volgen. Ankie: Het LB wil deze motie overnemen, en Johanna Kramer zal de opvolger worden van Leon als bestuurslid voor internationale zaken. Alwin: We zien uit naar de samenwerking met Johanna.

Stemming:

Voor: 389

Tegen: 13

Onthouding: 8

De motie is aangenomen.

Motie 3: Mensenrechten als leidraad voor buitenlands beleid. Ingediend door een ledencollectief. De motie wil dat het congres uitspreekt dat “de ChristenUnie mensenrechten als kernwaarde van haar buitenlands beleid hanteert, ongeacht wie deze mensenrechten schendt.”

Preadvies Landelijk Bestuur: Ontraden, omdat de suggestie wordt gewekt dat deze situatie nu niet bestaat.

Indiener: Antonie Fountain: Voorheen zou het LB zeggen dat dit ondersteunend is van het huidige beleid, dus raar dat het wordt ontraden. Moet je dan stoppen met het goede wat je al doet? Betekent het niet aannemen van deze motie dat de CU vindt dat het wel wat minder kan met mensenrechten? Het kan geen kwaad deze motie te ondersteunen. Ankie: Als je pal voor mensenrechten staat en de Kamerfractie laat dat ook zien, dan hoeft je dat niet met een motie te bevestigen. Laten we geen moties aannemen die herhalen en bevestigen wat al in ons programma staat of huidig beleid is. Laten we niet doen alsof het tegendeel gebeurt van waartoe in de motie wordt opgeroepen. Antonie: Die interpretatie is van het LB en staat niet in de motie, als je het eens bent met de tekst van de motie moet je die niet wegstemmen. Antonie: Kan, nu er volgende week vanuit huis gestemd wordt, dat wat door indieners wordt ingebracht dan ook worden vastgelegd zodat zij dat kunnen lezen voordat ze stemmen? Er klinkt applaus. Harmke: We zullen de technische mogelijkheden onderzoeken, het zou handig zijn als de toelichting ook te lezen is. We komen erop terug. Nagekomen: De livestream is voor alle stemmers beschikbaar.

Stemming:

Voor: 141

Tegen: 231

Onthouding: 38

De motie is verworpen.

Motie 4: Onrecht Palestijnen. Ingediend door een ledencollectief.

De motie, naar aanleiding van het visiestuk Hoop voor een ongenadige tijd, verzoekt het Landelijk Bestuur en de partijtop “om het onrecht dat de Palestijnen door Israël wordt aangedaan expliciet en zonder restricties te benoemen.”

Preadvies Landelijk Bestuur: Ontraden. Het aannemen van een motie veronderstelt dat de gevraagde situatie nu niet bestaat. In dit geval: veronderstelt dat onrecht jegens Palestijnen niet expliciet zou worden benoemd. Het Landelijk Bestuur zou die suggestie betreuren.

Indiener: Arthur Hegger: Wij voelen ons door de Schrift verbonden aan het Joodse Volk, maar als navolgers van Christus mogen we niet weggijken bij het onrecht wat Israël de Palestijnen aandoet. Het moorden in Gaza moet stoppen. Spreken over zelfverdediging is allang niet meer

steekhoudend. Israël doodde meer dan 40.000 Palestijnen, gebruikt honger als middel en verhindert het werk van organisaties die hulp bieden. Het Landelijk Bestuur zegt dat kritiek op de staat Israël mogelijk is, maar gebeurt dat ook? De ChristenUnie keert zich tegen een boycot van producten van kolonisten, daarmee steunen ze het nederzettingenbeleid van de staat Israël en zeker niet de Palestijnen. In het stemgedrag van de TK-fractie vind ik nergens een geur van kritiek op de regering van Israël. Willen we geloofwaardig zijn als christelijke partij, dan moeten we niet weggijken bij het onrecht tegen de Palestijnen. Er zijn 3 insprekers: Mieke Dijkema: De moties 3-6 beveel ik van harte aan. We zijn allemaal kinderen van God, Joden, Christenen en Moslims. Christenen moeten niet oog-om-oog denken, maar leven naar de woorden van Jezus die ons leerde: heb je vijanden lief. We moeten niet alles lijdzaam aanzien, maar ook kritiek leveren en terechtwijzen. Je mag jezelf verdedigen, maar wat er nu gebeurt gaat alle perken te buiten. Er gloort een hoopvolle toekomst als de 3 geloven in vrede samenleven. Zoals het nu gaat kan het niet doorgaan. In Trouw stond een interview van Omer Bartov, hij zegt over zijn land Israël: Het land zelf gaat ten onder, de sociale cohesie is slechter dan ooit, de politie is een militie geworden, we worden een paria-staat, verarmd, geïsoleerd. Het wordt een apartheidsstaat. Inspreker Antonie Fountain: Israël pleegt genocide, zeggen verschillende mensen. Het internationaal strafhof heeft arrestatiebevelen uitgevaardigd. Amnesty, Oxfam, iedereen zegt het. De partijlijn voelt alsof we denken dat wij goed rijden en alle andere auto's de spookrijder zijn. Nooit meer is nu, dat geldt ook voor de Palestijnen. We moeten het kwaad benoemen. Inspreker: Frank Visser: De Palestijn is jarenlang onrecht aangedaan door Hamas, geld is gestopt in tunnels. Hamas kiest ervoor om de gijzelaars niet vrij te laten. De motie spreek over onrecht door Israël, en niet over Hamas. We mogen kritisch zijn, maar deze motie is zo eenzijdig dat ik het congres vraag dit af te wijzen. Ankie: Dit raakt ons, want er gebeurt veel leed. De Kamerfractie is heel zorgvuldig en benoemt wat er mis is en waar er actie moet worden ondernomen. Deze motie doet alsof de TK-fractie zijn hoofd afdraait en zwijgt, en dat is niet waar. Indiener Arthur Hegger: We weten dat er veel emoties over zijn, we zouden blij zijn als er stem gegeven wordt aan een sterkere beweging die opkomt voor de Palestijnen. Dat wil niet zeggen dat je Hamas steunt of Israël afvalt. Ik hoop dat velen van u voor deze motie stemmen. Omdat ik weet dat er ook getwijfeld wordt, kunt u zich ook van stem onthouden. Dat zou wijzen op de noodzaak dat we het hier in de partij over moeten hebben.

Stemming:

Voor: 124

Tegen: 240

Onthouding: 46

De motie is verworpen.

Motie 5: Sta voor vrede, recht en hoop. Ingediend door een ledencollectief.

De motie, naar aanleiding van het visiestuk Hoop voor een ongenadige tijd, wil dat het congres uitspreekt dat "het van belang is om in onze woorden en daden rondom het conflict tussen Israël's en Palestijnen pal te staan voor vrede, recht en hoop en dat dit betekent dat obstructie van vrede, ongelijk(waardig)e rechtsverhoudingen en uitzichtloze situaties onder niet alleen Israël's maar ook onder Palestijnen, moeten worden benoemd en waar mogelijk bestreden."

Preadvies Landelijk Bestuur: Ontraden, omdat de motie veronderstelt dat de gevraagde situatie nu niet bestaat. Indiener: Antrude Oudman: De gebeurtenissen in Amsterdam

onderstrepen dat we moeten staan voor vrede en recht, we moeten onze woorden wegen. Dat geldt voor de hele partij, niet alleen de TK-fractie. Een motie kan heel veel inhouden, het kan ook een ventiel zijn voor mensen. Het betekent niet dat we een grondige wijziging willen maar het houdt ons gewoon bezig. Inspreker: Antonie Fountain: Ik heb twee punten, 1: Er

was een discussieavond van het WI over Israël. Dat ging niet over de actualiteit. De partij-brede discussie is er nog steeds niet. Dus een oproep om deze discussie te doen. 2: Er klinkt in alles door 'het is allemaal de schuld van Hamas'. Dat is een verschrikkelijke organisatie, maar er zijn ook keuzes van onze bondgenoten waar we hen verantwoordelijk voor moeten houden en dat doen we niet. Ankie: Het maakt me bijna boos, er is een Israël-avond georganiseerd door het WI en nog een andere avond over dit onderwerp, met een heel waardevol gesprek. Wij faciliteren dus die discussie. De Kamerfractie en andere geledingen zijn heel zorgvuldig in hun woorden. Deze motie zegt eigenlijk niks nieuws, in de toelichting zeggen jullie heel veel. We blijven het ontraden. Laten we in gesprek blijven zodat de Kamerfractie zich ook gesteund voelt en we alle kanten van dit conflict en de emoties daarbij ruimte geven. Antrude: Het is een brede oproep, niet alleen aan de partijtop. Wat moet ik met de ontrading? Moet ik de motie intrekken omdat ik niet wil niet dat hij wordt verworpen en welk signaal dat dan zou afgeven? Moet ik aangeven 'hij wordt anders uitgelegd'? Ankie: Ik zou de motie intrekken, laten we het gesprek voeren.

De motie is niet ingetrokken. Stemming:

Voor: 150

Tegen: 221

Onthouding: 39

De motie is verworpen.

Motie 6: Toewijding aan internationaal recht. Ingediend door een ledencollectief. Betreft dat Kamerlid Don Ceder op 26 september 2024 de motie 2024D35472 heeft ingediend die de regering vraagt om te onderzoeken hoe de uitspraak van het gerechtshof in Den Haag waarin zij de export van F35-onderdelen naar Israël verbiedt gepasseerd kan worden. De motie "verzoekt het Landelijk Bestuur uit te spreken dat uitspraken van Nederlandse en internationale rechtsorganen gerespecteerd worden, ook wanneer zij bondgenoten betreffen."

Preadvies Landelijk Bestuur: Ontraden. Zeker moeten uitspraken van die organen worden gerespecteerd, maar wetten mogen wel worden veranderd. Ook heeft de TK-fractie zijn eigen mandaat.

Indiener: meneer Lapajian. Deze motie gaat over recht, dat staat aan de basis van onze partij. Dat geldt ook voor onze vrienden en bondgenoten. Ik vind dat de partij steken laat vallen in de behandeling van Israël. Hoe ze handelen in Gaza, de Westelijke Jordaanoever en Libanon. Veel mensen spreken over genocide, ook rechtbanken. Onderdeel van recht doen is het respecteren van de rechtsstaat. De Kamerleden maken hun afweging, maar de balans valt uit in de hoek van Israël, moties die de Israëlische overheid veroordelen worden geblokkeerd. Moeten we de uitspraak van de rechtbank omzeilen wat betreft de export van onderdelen? (Betreft de motie van Don). Inspreker Frank Visser: Natuurlijk moeten we rechtsorganen respecteren. Toch wil ik u oproepen tegen de motie te stemmen. Waarom liggen er geen arrestatiebevelen tegen Iraanse ayatollahs? Deze motie bindt Israël met handen op de rug, de wapenexport nu stoppen brengt het doel van Iran of Hamas om Israël van de kaart te vegen dichterbij. Ankie: Het LB ziet in de motie een herhaling van zaken die al in beslisdocumenten staat. In de toelichting merk ik dat er behoefte is om meer gesprek zoals ledenavonden te houden hierover. We moeten het gesprek zorgvuldig voeren; Don Ceder kan zich nu niet verdedigen. De suggestie wordt nu gewekt dat de TK-leden niet in lijn handelen met ons programma en dat is niet zo. Meneer Lapajian: We moeten de uitspraak van de rechter respecteren, als we dat ondergraven is dat niet in lijn met onze partij, dat moeten onze TK-leden ook doen.

Stemming:

Voor: 134

Tegen: 234
Onthouding: 42
De motie is verworpen.

4. **Bedanken commissie partijvisie en migratievisie**

Harmke: De commissie partijvisie heeft een koersdocument geschreven. Vanaf september hebben we met leden over dit document gesproken tijdens ledenavonden. De commissie bestond uit: Roel Kuiper, Bernadette van den Berg, Roel Jongeneel, Jolanda Kluin, Harmjan Vedder, Johanna Kramer, Jan-Pieter Verweij, Alwin te Rietstap en Gerben Bosscha. Ze krijgen applaus voor hun werk. Harmjan Vedder: Ik zie dat we als partij een onwrikbare missie hebben op het gebied van hoop. Ik vond de toespraak van Jerke heel goed; hoop komt vanuit de samenleving, goede initiatieven hebben politici nodig die hen steunen. Harmke: U kunt de documenten ook vinden op het marktplein.

Het LB heeft van het congres de opdracht gekregen een visie op migratie te schrijven. Dat heeft de kerngroep van het netwerk migratie en asiel gedaan, en Joël Voordewind had daar een trekkende rol in. Hij komt op het podium en biedt het stuk aan het bestuur aan. Joël: Er zijn allerlei gesprekken in het land geweest. Het stuk gaat over arbeidsmigratie, asiel en integratie, vanuit christelijk-sociale beginselen. Er zijn handvatten voor allerlei bestuurders opgenomen. De kern is: Een menswaardig en toekomstbestendig migratiebeleid. Harmke: In de commissie zaten: Joëlle Gooijer, Aron Bosman, Anil Kumar, Lydia Stoop, Cora Otter, Joël Voordewind, met ondersteuning van Robbert-Jan van de Werken. Op 3 december is een ledenavond op het partijbureau hierover. We zingen: Fundament (opwekking 785).

5. **Speech Mirjam Bikker**

Vrienden van de ChristenUnie, wat een voorrecht om vandaag hier samen te zijn op ons congres. Ik zie vertrouwde frisse gezichten, maar ook nieuwe, frisse gezichten. Wat geweldig dat jullie er allemaal zijn!

Het feit dat jullie hier zijn, laat zien dat jullie hart klopt voor ons land, voor christelijke politiek en voor een betere wereld. Jullie verlangen om samen het goede te zoeken, drijft jullie, drijft ons. Vandaag staan we aan de vooravond van een bijzondere mijlpaal: 25 jaar ChristenUnie. En we zijn hier bij elkaar op een moment van politieke turbulentie in Den Haag, gekenmerkt door felle woorden en vaak harde opstellingen. Maar één ding blijft in alle hectiek voor onze club onveranderd: het diepe verlangen om Gods liefde te delen wat ons iedere dag ten diepste drijft!

Met onze partij, met ons team in Den Haag wil ik bouwen aan onze samenleving, dienstbaar zijn, staan voor vrijheid, voor een politiek van de hoop. Met de blik gericht op degenen voor wie wij zo hard werken, op de publieke tribune in Den Haag komen elke dag de schoolklassen binnen. Maar ook buiten Den Haag weten we dat het niet om onszelf gaat. En dat doen we in het volle besef dat onze vrijheid, een kostbaar geschenk is, dat we ontvangen uit Gods genade en waar we ons verantwoordelijk weten om dat door te geven aan een volgende generatie. En ja, dat staat wat mij betreft nu ook echt op het spel. Want wat voor land zijn wij? En in wat voor land willen wij eigenlijk leven?

Wie zijn wij?

In de trein van Gouda (waar ik woon) naar het werk in de Tweede Kamer word ik bijna dagelijks aangesproken door mensen in de trein. Die gewoon ook op weg zijn naar hun werk in Den Haag, een dagje oppassen op kleinkinderen of studeren aan de Universiteit Leiden campus Den Haag. En ik merk in al die korte gesprekken dat de dynamiek van het afgelopen jaar, de grote woorden, het gedoe, ongenoegen geeft over de richting waar ons land en de politiek zich op dit moment heen beweegt. Er volgt gelukkig ook bijna altijd een

aanmoediging, zoals laatst nog: 'Wat ben ik blij dat jullie kiezen voor respect, voor opbouwende krachten, niet voor al dat schelden.'

Als ik op zaterdag langs de lijn van het voetbalveld sta, dan gaat het in de rust niet anders. 'Ik wil je toch laten even laten weten...' En dan praat je even langs het voetbalveld door, over wat we hopen.

Mensen verlangen naar een groter verhaal, naar een goede toekomst voor hun kinderen. Over wat ons samenbindt. Een richting waarnaar we onderweg zijn.

En juist vanuit die wetenschap doet het pijn om te zien dat de polarisatie van de afgelopen periode niet opbouwt, het land niet verenigt en mooier maakt. Helaas zie je dat niet alleen in Nederland, ook breder in Europa en Amerika. Het zijn nu steeds meer autocratische leiders die de polarisatie niet schuwen. Die met ronkende teksten aangeven dat problemen simpel zijn op te lossen. Maar als ze aan de knoppen van de macht zitten het nalaten echte oplossingen te zoeken, om vervolgens de middenklasse of de mensen in de marge geen enkele dienst bewijzen. De politiek van de flanken bouwt ons land niet op, maar breekt het af. En als ik dan terugdenk aan de korte gesprekken die ik bijna dagelijks in de trein heb, dan kan ik niet anders dan trots zijn op ons team in Den Haag en in het land. Dat wij in alle bescheidenheid met onze houding en woorden impact hebben.

Want wij staan in deze tijd als dragers van de christelijk sociale traditie. En als christelijke politiek iets bewezen heeft dan is het wel dat we met stevige waarden voluit in de tijd staan. Dat laat de nieuwe partijvisie ook zien. Bouwen met de voeten in de modder. De blijde boodschap van hoop die ons drijft is er niet alleen in de tijd van Augustinus, of Groen van Prinsterer, of Abraham Kuijper of Piet Jongeling. Nee, christelijk sociale politiek is toen en nu geworteld in het Evangelie, maar verstaat de tijd, bouwt vanuit die beginselen mee aan onze samenleving. Als we in de marge staan, als we in de schijnwerpers staan. Als we in de coalitie zitten, als we in de oppositie zitten. In de afgelopen 25 jaar hebben we bewezen telkens een partij te zijn met hart voor de samenleving. Wij kiezen voor het samenleven, kiezen voor gerechtigheid. Ons denken begint niet bij de staat, ons denken begint bij de samenleving. Dit vormt een fundamenteel verschil met de liberale, seculiere partijen. Waar zij sinds de Verlichting het denken vanuit een sociaal contract hebben omarmd – een contract dat de basis vormt voor een staat – kiest christelijk-sociale politiek voor het verbond, een sociaal verbond, dat de basis vormt voor een samenleving. Een sociaal contract draait om macht, terwijl een sociaal verbond draait om verantwoordelijkheid en gedeelde idealen.

Wij kiezen voor een politiek die begint bij die idealen: gerechtigheid, naastenliefde en de grote, kostbare vrijheid die we van onze hemelse Vader ontvangen. De vrijheden in onze Grondwet zijn geworteld in een rijke traditie, en we voelen het als onze roeping om deze door te geven aan onze kinderen.

En ja dat staat stevig onder druk.

Voor de ChristenUnie is het opkomende antisemitisme al jarenlang een zorgpunt, als een kanarie in de kolenmijn die waarschuwt voor een groter gevaar... Want als de kleinste minderheid in je land niet meer veilig over straat kan, zegt dat alles over de staat van de samenleving. Ik herinner mij een gesprek met de bijna huilende moeder, die haar kinderen vroeg om hun kettinkje met een Davidsster niet zichtbaar te dragen. Ik denk terug aan het gesprek met de rabbijn die vertelde hoe zijn gemeenschap steeds kleiner en kleiner wordt. En ja, ik denk ook terug aan 7 november en de verschrikkelijke gebeurtenissen in Amsterdam, die het vertrouwen van de Joodse gemeenschap heeft laten knakken. En het kan niet gebeuren dat de kleinste minderheid in Nederland, met de geschiedenis die we met ons meedragen, dat die niet veilig is. Dat de vrijheid voor hen anders is dan voor die van wie dan ook. Daarom zal de ChristenUnie altijd opstaan tegen antisemitisme!

We dragen allemaal een verantwoordelijkheid, sterker nog, dieper nog. Omdat elk mens geschapen is naar Gods beeld, omdat elk mens in vrijheid en gelijkheid tot bloei mag komen,

dragen we de verantwoordelijkheid voor elke Nederlander om zich zo vrij en veilig te weten. En ik heb me kapot geschaamd dat meisjes met een hoofddoekje in Utrecht niet veilig over straat konden, dat hun hoofddoekje van hun hoofd werd getrokken. Vrijheid van godsdienst is niet vrijheid van een godsdienst voor een groep, maar voor iedereen. En dan dragen we vanuit de oppositie concrete plannen aan voor meer veiligheid, voor een stevige aanpak van antisemitisme, voor goed onderwijs. Toen ik gisteren de plannen van het kabinet las om het antisemitisme te bestrijden, las ik daar verschillende van onze voorstellen in terug die nu worden uitgevoerd. Met de VVD om sneller op te sporen en aan te pakken, meer aandacht voor herdenken en ook het Joods leven nu.

Met PvdA-GL om antisemitisme zwaarder te bestraffen. Met links en rechts geld voor Westerbork, kamp Amersfoort en de andere herinneringscentra.

De ChristenUnie wil met links en rechts werk maken dat Nederland een land is waar de kleinste minderheid alle ruimte krijgt om in vrijheid en veilig te leven.

Een groter verhaal

De huidige politiek laat het na om grote verhalen te vertellen. In plaats daarvan kiest men te vaak voor chaos en bestuurlijk onvermogen. En laten we eerlijk zijn: wie in een coalitie gaat zitten met de PVV, moet niet verbaasd zijn als de PVV zich precies gedraagt zoals we haar al kennen. Als ChristenUnie willen we daar iets tegenover zetten: een groter verhaal. Een verhaal van hoop, niet van angst. Jonathan Sacks verwoordde het prachtig: "Samenlevingen worden gevormd door de woorden die we spreken, de verhalen die we vertellen en de waarden die we delen." Vanuit die overtuiging willen wij bouwen aan de samenleving, een stip op de horizon zetten.

Wij werken aan een land waarin we omzien naar elkaar. Waar de economie ruimte biedt aan familiebedrijven en jonge starters eindelijk een huis kunnen vinden. Een land waar we goed zorgen voor de natuur en verantwoordelijkheid nemen voor de schepping. Onze politiek begint daar waar de samenleving is en kijkt vooruit. Hoopvol in een ongenadige tijd. Dat is het verhaal waar wij aan willen bouwen.

Politieke rol

In de oppositie hebben we als ChristenUnie een unieke positie. Dit kabinet is verdeeld, chaotisch en mist visie. We missen de samenleving in de plannen, er zijn hoofdlijnen, maar er is geen gedeelde koers. Dat werd de afgelopen weken weer pijnlijk zichtbaar. De ChristenUnie voert onder mijn leiding geen oppositie om het oppositie voeren. Nee. Wij willen bouwen aan de samenleving. Dus als plannen bijdragen, dan zullen we ze steunen. Als het de keuze is voor chaos, dan stemmen we tegen. En waar het kan, zoeken we een meerderheid voor verbetering. Met Pieter en Don en ons mooie team werken we daar keihard aan. Gisteren werd nog duidelijk dat het loont, we zijn de oppositiepartij die de meeste moties, voorstellen voor verbetering, aangenomen krijgt. De ChristenUnie weet heel vaak meerderheden te vinden, een oppositiepartij die de mouwen opstroopt.

Deze houding wordt gewaardeerd. Dat merken we ook aan de nieuwe leden die zich de afgelopen tijd bij ons hebben aangemeld. In die motivaties om nu lid te worden klinkt een waardering voor onze toon, maar ook een urgentie dat de christelijke politiek juist in een verdeeld land verlangt naar het brengen van rust, heelheid en verstandig beleid. In deze turbulentie valt onze rust en betrouwbaarheid op. Onze houding maakt verschil en loont politiek om echt wat voor elkaar te krijgen. Of het nu gaat om belastingmaatregelen of de giftenaftrek – mensen en ondernemers in staat stellen om te investeren in de samenleving, in goede doelen, van de reddingsmaatschappij tot de voedselbank. Het was oliedom van het kabinet om dat gat te slaan in het goede samenleven. En dan gaan we er tegenaan.

Ook bij andere onderwerpen – we werken samen om scherpe randen van beleid ten goede te keren. En als het kabinet wel belooft maar niet zal doen, dan herinneren we ze er stevig aan. Als je zegt voor het Noorden te kiezen, als je de Nedersaksenlijn en de Lelylijn in je plannen

zet, maar geen geld reserveert, dan is het glashelder. Praatjes vullen geen gaatjes, dit kabinet mist de trein. Wij kiezen echt voor het Noorden.

Maar als plannen echt niet deugen, of de rechtsstaat wordt aangetast laten we dat ook duidelijk merken. Een democratische rechtsstaat verdient onze bescherming. Het is namelijk de basis van een eerlijke en veilige samenleving. Wat we met zoveel zorg en toewijding in al die jaren hebben opgebouwd, mogen we niet laten afbrokkelen door de chaos van dit kabinet. Of je nu rijk bent of arm, iedereen in ons land heeft dezelfde rechten én dezelfde plichten. Ik zeg dat niet alleen als jullie politieke aanvoerder, maar ook als jurist en als voormalig senator in de Eerste Kamer. Ik weet uit ervaring hoe essentieel het is om onze rechtsstaat te verdedigen. Toen dit kabinet juridische geitenpaadjes introduceerde – en laten we dat maar gewoon zeggen zoals het is – was ik echt boos. Dat was voor mij een moment waarop ik mijn voorbereide tekst aan de kant heb gelegd en recht vanuit mijn hart heb gesproken. Je kunt niet én zeggen dat je een rechtsstaatverklaring hebt met vangrails en al, en er moedwillig naast gaan karren. Want de rechtsstaat is de ruggengraat van onze democratie. En ik sta hier vandaag om te zeggen: het kabinet vindt de ChristenUnie telkens vierkant tegenover zich als de rechtsstaat wordt uitgehold. Als het kabinet kiest voor chaos, de spreidingswet schrapt en de telefoon niet meer opneemt als burgemeesters bellen, dan zal de ChristenUnie onder mijn leiding niet meegaan op die weg van chaos. En het valt ons zwaar, maar dan kunnen we niet voor een begroting stemmen.

En als dit kabinet nog eindeloze evaluaties wil afwachten, terwijl de rapporten genoeg zeggen over de vernietigende werking van de gokmaffia op de toekomst van onze jongeren, dan vinden ze ons op hun weg. We leggen concrete voorstellen neer. Als je hulp aan de allerarmsten wereldwijd grotendeels schrapt, als ons rijke land alleen voor zichzelf kiest, dan zal de ChristenUnie altijd opstaan voor de allerarmsten, tegenover het kabinet.

Als het gaat om opkomen voor de meest kwetsbaren in onze samenleving, weet ik dat mijn collega Don altijd zo voorop zal staan. Hij laat zien waar de nood het hoogst is. En Pieter? Die duikt in zijn Excelsheets, analyseert elk cijfer, en legt bloot hoe dit kabinet de lasten oneerlijk verdeelt. Het zijn vaak de allerarmsten die daarbij het onderspit delven, en dat is onacceptabel. Zo heeft Pieter de afgelopen weken de giftenaftrek weten te redden en met collega's de btw-verhoging van tafel gekregen.

De ChristenUnie laat niet toe dat de rechtsstaat wordt uitgehold. Dat de onderwijsvrijheid op de helling gaat. Ik kijk met grote zorg naar de overdrive bij onze liberale vrienden van de VVD en in hun kielzog toch telkens weer de rest van de coalitie en liberaal Nederland. Prima dat je wilt kijken hoe je Saudi-Arabië of Iran uit Nederland weert. De ChristenUnie was een van de eerste partijen die daar om maatregelen heeft gevraagd. Maar stop met het verdacht maken van hele bevolkingsgroepen. Met de introductie van een zondagschoolpolitie. Stop met uitspraken als dat alle georganiseerde vormen van geloof in zichzelf gevaarlijk zijn. Nederland is geen seculier land, Nederland is een land waar juist het christendom heeft bijgedragen aan onze vrijheden. Vanaf de eerste verklaring tegenover de Spaanse vorst, de vrijheid van geweten, we hebben de Amerikanen geïnspireerd in hun vrijheidsverklaring. Juist op dat punt verwacht ik meer tegenspraak van NSC. Kom trek met ons op, met de partij van de samenleving, die nuchter staat voor de volle vrijheid. Die kiest voor hoop boven haat.

En ik? Ik zal blijven opstaan in de debatten, elke keer opnieuw, wanneer ik zie dat onze rechtsstaat in de verdrukking komt. Want dat is waar de ChristenUnie voor staat: voor de bescherming van de rechtsstaat die ons zo lief is. Voor een land waarin iedereen dezelfde kansen krijgt en waarin gerechtigheid de boventoon voert.

Vrienden, wij hebben in deze ruige tijd een heel eigen verhaal. Wij zijn mensen van de hoop, niet van de angst. Er is veel om kritisch over te zijn, maar altijd constructief. Laten we nuchter blijven en eerlijk. Geen geschreeuw, geen proefballonnen, maar politiek die opbouwt. Want dat is wat Nederland nodig heeft. Ik begon met de vraag: In wat voor land wil je leven? Mijn

antwoord is duidelijk: een land waar hoop sterker is dan angst, waar recht sterker is dan macht, en waar liefde sterker is dan verdeeldheid. Ik wil dat we samenleven. De ChristenUnie zal blijven uitdelen van wat ons ten diepste drijft, een unie van christenen die wil bidden en bouwen. Ja aan dat land willen wij samen met iedereen van goede wil bouwen!
Dank jullie wel.

6. **Afscheid bewindslieden**

Er wordt een filmpje getoond over de 3 bewindspersonen waar we vandaag afscheid van nemen, Piet Adema, Carola Schouten en Maarten van Ooijen. Mirjam Bikker spreekt hen lovende woorden toe. Piet Adema: Augustinus zei: Wij zijn de tijden, zoals wij zijn, zo zijn de tijden. Kijk naar mensen die positief zich inzetten voor de samenleving, zij verdienen onze steun. Maarten van Ooijen: In Psalm 27 staat: Wacht op de Heer, wees moedig en vastberaden. Dat was voor mij behulpzaam, wachten en moed en vastberadenheid. In zo'n wereld met allerlei gedoe op sociale media. Dat wil ik jullie meegeven. Carola Schouten: Ongelooflijk bedankt aan de politiek assistenten, Reinier, Jonathan en Rinze. Ik heb altijd Micha 6:8 voor ogen, soms was de storm hoog en dat hielden we vol omdat we een team waren, ook met de andere bewindspersonen en de TK-fractie. Dat wens ik jullie ook toe. Blijf bij elkaar staan, blijf de ander zien ook als je een meningsverschil hebt. Ga niet generaliseren, in groepen over elkaar spreken.

Carola zegt ook nog: Mirjam is genomineerd voor de Thorbeckeprijs voor welsprekendheid, de zaal geeft applaus. Met woorden kun je het verschil maken. Laten we de goede woorden gebruiken.

We zingen psalm 121, waarin we uitspreken dat God niet zal toestaan dat je wankelt of valt in een moeilijke tijd.

Ankie: Met die belofte sluiten we dit congres af, u kunt de hand schudden van de drie bewindspersonen. God gaat met u mee, tot de volgende keer.